

**ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
У СФЕРІ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК
ЗАКОНОПРОЕКТНОЇ РОБОТИ ТА ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ**

Аспекти становлення в Україні громадянського суспільства та правової, демократичної держави обумовлюють необхідність вирішення питань, пов'язаних із вдосконаленням законодавства у сфері міжнаціональних відносин. Сьогодні відповідний процес характеризується рядом особливостей, оскільки протягом останніх п'ятнадцяти років у цій сфері було висунуто велику кількість законопроектів, які не знайшли свого виразу у поточному законодавстві; ці проекти є доволі тісно пов'язаними із відповідною вітчизняною правовою доктриною.

Проблеми, які існують у сфері регулювання міжнаціональних відносин, свідчать, що вітчизняній владі необхідно подолати нагромадження відповідних деформацій, обумовлене наслідками комуністичної епохи. Наведене обумовлює актуальність аналізу розвитку законопроектної роботи та правової доктрини стосовно законодавства у сфері етнічних відносин. Стаття має метою розгляд та дослідження проблем вдосконалення законодавства України у сфері цих відносин, взаємозв'язку відповідної законопроектної роботи та правової доктрини. При цьому необхідно проаналізувати вплив правової доктрини на державну національну політику у сфері етнічних процесів, зміст, спільні риси та відмінності законопроектів, що висувалися, що слід вважати завданнями статті.

Серед вітчизняних фахівців проблемами міжнаціональних відносин та їх законодавчого забезпечення у цій сфері опікувалися насамперед фахівці у сферах загальноправових дисциплін, конституційного та міжнародного права: Б. В. Бабін, М. О. Баймуратов, Н. В. Бекіров, Н. В. Беліцер, О. М. Биков, В. П. Колісник, О. В. Копиленко, Д. М. Куценко, М. П. Орзіх, М. І. Рябошапко, Д. С. Шелест та ін. Водночас можна сказати, що в сучасній правовій науці до сих пір не проводилися комплексні дослідження законопроектної активності у сфері міжнаціональних відносин та відповідної правової доктрини, ця проблематика є відображеною у сучасних роботах доволі фрагментарно та епізодично.

Проаналізуємо відповідні аспекти вдосконалення законодавчого забезпечення міжнаціональних відносин під час розбудови незалежної Української держави. Для оптимізації вітчизняних законодавчих механізмів окремі дослідники пропонують привести їх у відповідність до міжнародних стандартів. До перспектив розвитку інституційної та нормативної системи захисту прав етнічних меншин М. М. Алмаші відносить вдосконалення системи захисту їх прав за міжнародним правом; створення спеціалізованого міжнародного суду з питань захисту прав національних меншин; підвищення ролі міжнародних неурядових організацій у сфері захисту прав національних меншин; уніфікацію

національних стандартів із міжнародними щодо захисту прав національних меншин; впровадження у відповідні нормативно-правові акти України основних положень актів рекомендаційного характеру Ради Європи та ОБСЄ щодо захисту прав національних меншин [2, 11]. Водночас В. Кимлічка зазначає, що деякі міжнародні стандарти «були прийнято поспіхом, щоб запобігти ескалації конфлікту в країнах Східної Європи», наслідком цього стає їх нечіткість, спрямованість швидше необхідністю помирити конфліктуючі сторони, ніж розумінням вимог справедливості, відсутністю чіткого обґрунтування етнічних прав [6, 20–21].

Конституційні положення також зазнають критики з боку окремих дослідників. Так, В. П. Колісник вважає, що Основному Закону України бракує чіткої та однозначної спрямованості на досягнення міжнаціональної, міжетнічної злагоди. Оскільки чинна Конституція, на думку вказаного автора, містить конкуруючі норми, це дозволяє різним політичним силам спекулювати ними, тому у поточне законодавство необхідно закласти підвалини взаємної поваги та толерантності у стосунках між громадянами різної етнічної приналежності, сприяти їх об'єднанню в єдиній українській політичній нації [7, 20].

Аналіз нормативної бази свідчить, що окремі перспективи розвитку законодавства у сфері міжнаціональних відносин фіксувалися у неї ще на початку 90-х років ХХ ст., але відповідні ініціативи досі не знайшли реалізації [8, 25]. Пропозиції щодо вдосконалення відповідного законодавства містяться і у сучасних підзаконних актах. Так, розпорядженням Президента України «Про заходи щодо реалізації державної політики у сфері міжнаціональних відносин, релігій і церкви» від 23 вересня 2005 р. Кабінету Міністрів України пропонувалося розробити за участю наукових установ, громадських організацій національних меншин і затвердити до 1 листопада 2005 р. державну програму зміцнення міжнаціонального миру та злагоди в Україні, запобігання виникненню міжетнічних конфліктів, передбачивши, зокрема, конкретні заходи з утвердження ідей міжнаціональної злагоди, толерантності у відносинах між представниками різних національностей та конфесій, підтримки національних культурних традицій, внесення необхідних змін до навчальних програм і планів, проведення відповідних наукових досліджень.

А. О. Леонова зазначає, що удосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення належного регулювання етнокультурного розвитку українського суспільства передбачає визначення правових засад територіальної і екстериторіальної самоорганізації етнічних меншин, культурного самовизначення і самоврядування територіальних етнічних спільнот, екстериторіальної національно-персональної автономії. Для цього вона пропонує прийняти нові закони: «Про національні меншини в Україні» (із змінами та доповненнями), «Про Концепцію Державної етнонаціональної політики України», «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою» [10, 28].

І. М. Алмаші зазначає, що основним перспективним розвитком реалізації прав національних меншин в Україні на загальнодержавному рівні є: визначення в окремій статті Закону України «Про державний бюджет України»

видатків на фінансування потреб збереження та розвитку мови, культури, освіти, традицій, звичаїв, релігії кримчаків та кримських караїмів; та видатків на фінансування потреб різних національних меншин України; розробка законодавчого механізму реституції або відшкодування вартості майна, яке належало окремим особам з числа національних меншин та їх об'єднанням і було вилучене в них на основі рішень не судових органів або без достатніх на те підстав, чи без будь-яких юридичних рішень в роки СРСР [2, 11].

С. О. Штепа до необхідних шляхів законотворчої діяльності Верховної Ради України у цій площині відносить необхідність вирішення питань про мовні аспекти етнічного компонента державотворення в Україні; проблему виявів ксенофобії та неприязні у міжетнічній взаємодії в Криму; проблему культивування відповідними силами сепаратистських настроїв на етнічній основі; формування системи толерантності у міжетнічних відносинах; формування умов для участі різних компонентів етнічної структури у прийнятті рішень, передусім у сфері національного розвитку, та ін. [15, 15].

Особливе місце у вдосконаленні законодавства у сфері міжетнічних відносин має розробка спеціальної концепції. Так, Я. В. Лазур пропонував вдосконалити законодавство України у сфері правового регулювання національно-культурної автономії шляхом прийняття Закону України «Про концепцію державної етнонаціональної політики України» [9, 15]. Для більш широкого наукового і громадського обговорення визначення правового статусу різних видів етнічних груп, депортованих народів та корінних народів Л. І. Рябошапко пропонував оприлюднити цю Концепцію перед ухваленням [13, 22–23]. С. О. Штепа пропонував затвердити проект Концепції державної етнонаціональної політики окремим законом [15, 10].

У 2000 р. групою провідних українських вчених під керівництвом академіка Ю. І. Римаренко був підготовлений законопроект «Про концепцію державної етнонаціональної політики», де була розглянута етнонаціональна політика держави, спрямована на задоволення потреб української нації, представників інших етносів, корінних народів та національних меншин, осіб, депортованих за національною ознакою, регулювання міжетнічних конфліктів, забезпечення участі в державотворчих процесах різних структурних етнонаціональних компонентів українського суспільства [8, 69]. Зазначений законопроект був поданий Кабінетом Міністрів України для реєстрації до Верховної Ради України за № 5659 [12, 8].

На парламентських слуханнях, які відбулися 5 квітня 2000 р., були ухвалені рекомендації про необхідність прийняття Закону України «Про концепцію державної етнонаціональної політики», розробку якого було покладено на Кабінет Міністрів України. Слід відзначити, що останній варіант концепції розроблявся під керівництвом академіка О. М. Майбороди та розглядався Робочою групою з опрацювання проблем етнонаціональної політики в Україні у 2006 р. Цей проект закону мав за мету регулювання державної політики стосовно як національних меншин, так і інших суб'єктів міжнаціональних відносин [3, 174]. Після цього до Верховної Ради України було внесено проект кон-

цепції державної етнополітики України, однак до його розгляду справа так і не дійшла [11, 81].

Окремим аспектом розвитку законодавства у сфері міжнаціональних відносин є створення національних адміністративно-територіальних одиниць. П. І. Надолішній вказує, що «не менш актуальною проблемою на сучасному етапі розвитку держави виявилися спроби розробки і прийняття законодавчого акта про національно-культурну чи етнокультурну самоорганізацію», необхідність чого, на його думку, обумовлена причинами юридичного і політичного характеру [11, 178]. В. П. Колісник справедливо зазначає, що в Україні двічі, в Декларації про державний суверенітет від 16 липня 1990 р. і Декларації прав національностей України від 1 листопада 1991 р., було визнано право на створення адміністративно-територіальних одиниць за національною ознакою, але відповідні положення цих фундаментальних документів були знехтувані під час прийняття Закону України «Про національні меншини в Україні» та ухвалення чинної Конституції України [7, 23].

Разом з тим І. М. Алмаші підкреслює численні недоліки, труднощі та навіть неможливість реалізації окремих прав національних меншин. На його думку, це позначається у тому, що для функціонування національно-адміністративних одиниць в Україні відсутня належна законодавча база, та й фактично таких національно-адміністративних одиниць в Україні немає [1, 10]. Додамо, що у 2003 р. народним депутатом України Н. М. Мхітаряном за № 3764 у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект «Про національно-культурні автономії національних меншин України» [12, 8]. Фахівці відмічають, що в Україні відбувається активний, іноді законодавчо неврегульований процес екстериторіальної етнічної автономізації. При цьому можливе законодавче введення поняття «національно-культурна автономія» без його конкретного визначення породжуватиме правові, нерідко конфліктні, колізії [11, 178].

В. П. Колісник звертає увагу на те, що законодавче декларування інституту національної автономії в Україні не одержало подальшого адекватного законодавчого розвитку. На основі аналізу проекту Закону України «Про національно-культурну автономію» цей автор вказує, що його розробники «занадто звужують поняття національно-культурної автономії, зводячи її до чергового виду громадських об'єднань», залишаючи поза законодавчим впливом права тих осіб, які не можуть чи не бажають з різних причин бути членами або брати участь у діяльності таких громадських організацій [7, 23]. Ю. А. Волошин придержується іншій думки щодо проекту майбутнього Закону «Про національно-культурну автономію в Україні». Він зазначає, що базовим для його розробки має бути Закон України «Про об'єднання громадян», де потрібно закріпити розуміння національно-культурної автономії як об'єднання громадян з особливим статусом та ієрархічної систем пов'язаних між собою об'єднань громадян певної національності, яка є формою їх національно-культурного самовизначення та відповідає характеру їх розселення в країні [4, 12].

Я. В. Лазур пропонує розглядати національно-культурну автономію як орган із спеціальною правосуб'єктністю, що не ототожнюється з громадською органі-

зацією національної меншини і має на меті представляти інтереси всієї громади даної національної спільноти у відповідній адміністративно-територіальній одиниці чи на загальнодержавному рівні. Органи національно-культурної автономії, на думку Я. В. Лазура, мають бути юридичними особами та наділятися Законом України «Про національно-культурну автономію» власними повноваженнями, в межах яких вони діють самостійно та несуть відповідальність за свою діяльність [9, 11].

Відкритим продовжує залишатися питання місцевого самоврядування у місцях компактного проживання національних меншин. М. М. Товт пропонує урегулювання цих аспектів на законодавчому рівні відповідно до міжнародно-правових норм, а саме урегулювати на законодавчому рівні питання місцевого самоврядування національних меншин у місцевостях їх компактного проживання [14, 13]. Однак, як зазначає І. Гайдош, відсутність адміністративних шляхів визначення місця компактного проживання не може дати додаткові гарантії забезпечення потреб національних меншин. Цей автор вказує, що «досі ми не маємо жодної інструкції, як визначити місце компактного проживання, хто повинен це зробити і на основі яких критеріїв» [12, 18].

Відомими фахівцями у сфері міжнаціональних відносин І. Ф. Гайдошем та О. Б. Фельдманом, за участю М. М. Алмаші [2, 5] та інших, 2003 р. було підготовлено та внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про національні меншини в Україні». Зазначимо, що у той же час розробкою законопроекту також займалися Кабінет Міністрів України, Державний комітет України у справах національностей та народний депутат України Н. Мхітарян [12, 19, 177–179]. При цьому протягом IV скликання Верховною Радою України ці проекти було зареєстровано (№ 3558, внесений народними депутатами О. Б. Фельдманом, І. Ф. Гайдошем; № 4027, внесений Кабінетом Міністрів України). Крім того, Кабінетом Міністрів України Верховною Радою України цього ж скликання було розроблено та зареєстровано проект Закону України «Про статус корінних (автохтонних) народів України». Підсумком такої проектної роботи стало створення Комітетом Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин робочої групи, яка повинна була «поєднати найкращі положення трьох альтернативних законопроектів» та «виробити єдиний узгоджений проект нової редакції Закону «Про національні меншини в Україні» [12, 8, 19].

Л. І. Рябошапко бачить провідний шлях у легалізації такого міжгалузевго правового інституту, як права меншин, в ухваленні Кодексу прав меншин [13, 22–23]. У той же час жодна з наведених пропозицій так і не стала імplementованою у чинне законодавство. О. Проценко-Пічаджі висловлює думку, що затягнутий законотворчий процес можна було б заповнити Указом Президента України. У цьому акті б викладалися питання бюджетного фінансування етнокультурних потреб національних меншин, механізми впливу меншин на конкретні управлінські рішення органів державної влади у сфері етнічних відносин, райони традиційного та компактного мешкання меншин та інші пи-

тання, що були відображені, зокрема, у розпорядженні Президента України № 252/2000-рп від 21 вересня 2001 р. [12, 177–179].

Насущним питанням вдосконалення законодавства України також продовжує залишатися питання правового регулювання мов національних меншин. В. П. Колісник, Я. В. Лазур, А. О. Леонова та М. М. Товт вирішення цього важливого питання у сфері міжнаціональних відносин бачать у необхідності прийняття нової редакції Закону України «Про мови». Серед відповідних законопроектів слід відзначити проект Н. Шуфрича, М. Шульги, І. Гайдоша, який передбачав забезпечення захисту мовних прав національних меншин з компактним місцем проживання шляхом впровадження диференційного обсягу офіційного застосування мов національних меншин залежно від поширеності тієї чи іншої мови в межах певної адміністративно-територіальної одиниці. І. Гайдош висловив думку, що такий принцип диференціації цілком відповідає загальним принципам Європейської хартії регіональних мов [12, 21].

А. О. Леонова пропонує нове офіційне тлумачення ст. 3 Закону України «Про мови в Українській РСР» щодо порядку функціонування національних мов в умовах, коли національності не становлять більшості населення у певних регіонах [10, 76, 77]. На думку С. О. Штепи, свого законодавчого вирішення потребують і аспекти функціонування мов у форматі національно-культурної автономії шляхом ухвалення проекту законів «Про мови в Україні» [15, 10].

Особливо цікавим питанням протягом останніх років є вдосконалення законодавчого процесу стосовно захисту прав депортованих осіб та їх нащадків, які повернулися в Україну, закріплення за цими етнічними групами в Україні конституційно-правового статусу. З цього напрямку роботи фахівцями з питань правового регулювання міжнаціональних (національно-етнічних) відносин, забезпечення вільного національно-етнічного розвитку особистості, гарантування реалізації прав національних меншин тощо порушуються питання щодо прийняття Закону України «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою» [2, 13].

Слід зазначити, що ці питання неодноразово обговорювалося на законопроектному та парламентському рівнях, але залишилися на рівні законопроектної роботи. Протягом декількох останніх років до Верховної Ради України було подано та зареєстровано низку законопроектів: Президентом України «Про ратифікацію Протоколу до Угоди з питань, пов'язаних з відновленням прав депортованих осіб, національних меншин і народів», реєстраційний номер № 0162, Кабінетом Міністрів України та народними депутатами України М. Джемілевим, Р. А. Чубаровим «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою», реєстраційні номери № 4526 і № 4526-1 [12, 8]. При цьому Верховною Радою України було ратифіковано Протокол до Угоди з питань, пов'язаних з відновленням прав депортованих осіб, національних меншин і народів, але закон «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою» досі не прийнято.

В. П. Колісник серед низки пропозицій щодо подальшого удосконалення правового регулювання міжнаціональних (національно-етнічних) відносин про-

понує внести зміни до Закону України «Про загальну середню освіту» [7, 27], а Л. І. Рябошапко висуває думку щодо необхідності ухвалення Закону України «Про освіту національних меншин України» [13, 22–23].

З метою недопущення звуження прав етнічних груп в умовах дії пропорційної системи виборів до вищого та місцевих представницьких органів влади, можливого запровадження пропорційної виборчої системи науковці пропонують ряд законодавчих змін. І. Гайдошом були внесені на розгляд парламенту пропозиції до проекту Закону України «Про вибори народних депутатів України» та до законопроекту про вибори до місцевих рад. Однак після прийняття їх Верховною Радою у першому читанні ці документи не набрали достатньої кількості голосів для ухвалення [12, 17].

Цікаво, що законопроект «Про статус кримськотатарського народу», поданий на розгляд Верховної Ради України Р. П. Безсмертним, М. Джемилевим, В. В. Таран-Тереном та Р. А. Чубаровим, передбачав наявність квот представництва кримських татар у Верховній Раді України не менш ніж 1% депутатів, у Верховній Раді АРК — не менш ніж 20 % депутатів та згадував про необхідність пропорційного представництва кримських татар у місцевих радах [3, 170]. Експерт Лабораторії законодавчих ініціатив Д. Ковриженко з метою забезпечення представництва у Верховній Раді АР Крим корінних народів також пропонував запровадити «пропорційну систему виборів з голосуванням за списки місцевих організацій партій (блоків) не в одному, а в декількох багатомандатних виборчих округах або змішану виборчу систему, за якою половина складу ВР АРК обирається за списками місцевих партійних організацій, а половина — в одномандатних округах, межі окремих з яких збігаються з межами компактного проживання корінних народів» [5, 5].

Як спеціальний інститут Ю. О. Волошин пропонує гарантоване представництво (квотування) національних меншин у представницьких органах місцевого самоврядування України на територіях їх компактного проживання та введення у місцевостях компактного проживання національних меншин національних виборчих округів. Ним висловлюється особлива думка про впровадження різних видів округів з урахуванням розселення національних меншин, а саме округів з не межуючих між собою територій, багатомандатних виборчих округів [5, 13]. Б. В. Бабін пропонує скасування квоти представництва кримськотатарського народу в органах самоврядування у випадку зміни демографічної ситуації та перевищення кримськотатарським населенням 50% виборців територіальної громади [3, 172].

Л. І. Рябошапко з метою реалізації ч. 2 ст. 14 Закону України «Про національні меншини в Україні» пропонує введення інституту гарантованого представництва (квотування) національних меншин у парламенті й органах місцевого самоврядування або знайти іншу форму їхнього представництва в органах державної влади [13, 22–23]. О. М. Биков при цьому пропонує закріпити статус об'єднань етнічних груп, їх представницьких органів, правових засад територіальних самоорганізацій, норми права делегування кандидатів на вибори до Верховної Ради України [4, 11].

Не менш важливе значення у правовій доктрині приділяється вдосконаленню законодавчого забезпечення статусу громадських організацій національних меншин. Для закріплення за національними меншинами в Україні конституційно-правового статусу О. М. Биков пропонує законодавчо закріпити право об'єднань та товариств національних меншин України на власну символіку та гарантії її захисту [4, 10]. А. О. Леонова наполягає на законодавчому визначенню статусу Меджлісу кримськотатарського народу та його входження в політико-правове поле України [10, 76, 77]. О. Проценко-Пічаджі пропонує удосконалити Закон України «Про об'єднання громадян», перевірити та оптимізувати мережу всеукраїнських суспільних об'єднань національних меншин [12, 177–179]. М. М. Алмаші для захисту колективних прав національних меншин на національному та міжнародному рівнях пропонує розширення відповідних повноважень громадських організацій національних меншин України, шляхом ухвалення двосторонніх міжнародних договорів про співробітництво з державами, в яких проживає численна українська діаспора і які є «материнськими державами» для відповідних національних меншин [2, 13].

М. М. Товт зазначає, що суттєвим гальмом подальшого розвитку національного законодавства є відсутність визначення або неоднозначне, нечітке, не відповідне сучасним вимогам визначення низки ключових термінів, які використовуються в офіційних нормативно-правових документах, зокрема таких основних понять, як «корінні народи» і «національні меншини». Визнаючи неповну відповідність законодавства України її міжнародним зобов'язанням, цей автор пропонує продовжувати роботу на удосконалення українського законодавства із захисту прав національних меншин, вивчати досвід інших країн, суворо дотримуватися стандартів міжнародного права [14, 12].

Зробивши аналіз розвитку законодавства у сфері міжнаціональних відносин, відповідних законопроектів та поточної правової доктрини, можна дійти таких висновків. Сьогодні застарілість та неповнота поточного законодавства, його недостатня відповідність міжнародним стандартам та конституційним приписам обумовлює активну законопроектну діяльність та накопичення у правовій доктрині низки пропозицій по вдосконаленню чинного законодавства. Ці пропозиції та проектна робота зводяться, насамперед, до аспектів вирішення проблеми статусу національно-культурної та національно-територіальної автономії етнічних груп, статусу їх громадських організацій, забезпечення мовних та освітніх прав етнічних груп, реабілітації та реституції щодо депортованих етносів. Як правило, пропонуються нові законопроекти або нові редакції чинних законів України. Суб'єктами відповідної діяльності стають народні депутати України, уряд, Державний комітет у справах національностей та міграції тощо. У той же час слід зазначити, що, незважаючи на значну кількість законопроектів щодо визнання необхідності реформування відповідного законодавства у низці підзаконних актів, що були протягом останніх 15 років зареєстровані у парламенті, перспективи змінення чинного законодавства у сфері міжнаціональних відносин та етнічних прав Верховною Радою України сьогодні є доволі суперечливими.

Література

1. Алмаші І. М. Реалізація прав національних меншин в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.02) / Ін-т держави та права ім. Корсцького НАН України. — К., 2006. — 20 с.
2. Алмаші М. М. Захист прав національних меншин в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.02) / ІАВСУ. — К., 2004. — 19 с.
3. Бабін Б. В. Правовий статус корінних народів в Україні. — Донецьк, 2006. — 231 с.
4. Биков О. М. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.02) / Ін-т держави та права ім. Корсцького НАН України. — К., 2001 — 16 с.
5. Волошин Ю. О. Конституційно-правові засади самоорганізації національних меншин в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.02) / Ін-т держави та права ім. Корсцького НАН України. — К., 2001. — 20 с.
6. Кимлічка В. Лібералізм і права меншин / Демократична освіта. — Х.: Центр освіт. ініціатив, 2001. — 176 с.
7. Колісник В. П. Національно-етнічні відносини в Україні: теоретичні засади та конституційно-правові аспекти: Монографія. — К., 2004. — 347 с.
8. Куд Ю. О. Етнополітичні правотворчі процеси в Україні: управлінський аспект. — Х.: Магістр, 2002. — 203 с.
9. Лазур Я. В. Правове регулювання національно-культурної автономії: світовий та вітчизняний досвід: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.02) / Ін-т законодавства Верховної Ради України. — К., 2006. — 19 с.
10. Леонова А. О. Оптимізація механізмів державного регулювання етнокультурних процесів в Україні: Автореферат дис. ... д-ра наук з держ. упр. / НАДУ. — К., 2004. — 36 с.
11. Надолішній П. І. Етнонаціональний фактор адміністративної реформи в Україні: проблеми теорії, методичні, практичні: Монографія. — К.: УАДУ, 1998. — 262 с.
12. Права людини в поліетнічному суспільстві / Упоряд. А. С. Санченко; Ін-т законодавства Верховної Ради України. — К.: Вид-во ІЗ ВРУ, 2004. — 200 с.
13. Рябошапка Л. І. Правове становище національних меншин в Україні (1917–2000): Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук (12.00.01) / НЮАУ ім. Я. Мудрого. — Х., 2002. — 29 с.
14. Тост М. М. Міжнародно-правовий захист національних меншин (теоретичні сучасного розвитку): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.11) / Ін-т держави і права ім. В. М. Корсцького НАН України. — К., 2002. — 16 с.
15. Штепа С. О. Роль Верховної Ради України у вирішенні етнополітичних проблем Криму: Автореф. дис. ... канд. політ. наук (23.00.05) / Ін-т політ. і етносоц. дослідж. НАН України. — К., 2004. — 18 с.

Анотація

Николаев О. А. Проблемы совершенства законодательства Украины в сфере межнациональных отношений: взаимосвязь законпроектной работы и правовой доктрины. — Стаття.

Несвідповідність сучасного законодавства міжнародним стандартам та конституційним принципам обумовлює активну законпроектну діяльність та накопичення у правовій доктрині низки пропозицій по його вдосконаленню. Як правило, пропонуються нові законпроекти або нові редакції чинних законів України. У той же час слід зазначити, що, незважаючи на значну кількість законпроектів, щодо визнання необхідності реформування відповідного законодавства у низці підзаконних актів, що були протягом останніх 15 років зареєстровані у парламенті, перспективи зміцнення чинного законодавства у сфері міжнаціональних відносин та етнічних прав Верховною Радою України сьогодні є доволі суперечливими.

Ключові слова: вдосконалення законодавства, міжнаціональні відносини, законпроектна робота, правова доктрина.

Summary

Nikolaev O. A. Problems of Ukrainian Legislation Perfection in the Sphere of International Relations: Intercommunication Between Law-Project Works and Legal Doctrine. — Article.

Disparity of modern legislation to the international standards and constitutional orders stipulates active law-project works and accumulation in the legal doctrine of row of suggestions on his perfection. As a rule, new bills or new releases of laws in force of Ukraine are offered. In that time it should be

noted that without regard to the far of bills which were during the last 15 years incorporated in parliament, on confession of necessity of reformation of the proper legislation in the row of underlaw acts, prospect of change of current legislation, in the field of international relations and ethnic rights by Verkhovna Rada of Ukraine today is sufficiently contradictory.

Keywords: legislation perfection, international relations, law-projects works, legal doctrine.

УДК 340.6:343.618:618.2/3

О. Ю. Нетудихатка

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА МАТЕРИНСЬКОЇ СМЕРТІ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ

Актуальність проблеми охорони життя жінки-матері визначається тим, що половина людства ще не досягла певної міри забезпечення медичною допомогою та констатується велика смертність вагітних жінок і матерів після народження дитини.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає материнську смерть як смерть жінки в період вагітності або в межах 42 днів до завершення вагітності, незалежно від тривалості вагітності або будь-якої причини, пов'язаної з погіршенням її стану, але не від випадкових або побічних причин.

Виявлення причин смерті жінок завжди викликає безліч невирішених питань у судово-медичних експертів. У цьому відіграють роль непередбачені фактори та будь-яка нестандартна ситуація. Складності вагітності збільшують чисельність медичних порушень. У деяких етнічних групах сама вагітність збільшує вірогідність смерті.

Материнські смерті класифікуються в трьох основних групах:

1. Прямі материнські смерті в результаті акушерських складностей в період вагітності і пологів, від втручання, упущень, некоректного лікування або від низки пов'язаних з цим подій.

2. Непрямі материнські смерті відбуваються від хвороб, які сталися раніше, або хвороб, які розвивались протягом вагітності і які погіршили фізіологічні показники вагітності.

3. Випадкові материнські смерті, які відбуваються протягом вагітності або пологів від причин, які безпосередньо мали відношення до вагітності або її ускладнення.

Так, у Великобританії за 1997–1995 роки померло 106 жінок у процесі пологів від різних причин (табл.). Частішою причиною смерті є мозковий тромбоз і легенева емболія під час пологів, а іноді майже через 40 днів після них. Всі випадки є результатом недостатнього обстеження перед пологами.

Більшість цих жінок мали фактори ризику (надлишкова вага, вживання спиртного та наркотиків, паління, вік понад 35 років). Важливим фактором було те, що до пологів не виявлена тромбофілія. Значно менше цих ускладнень було при кесаревих січеннях. Ранні смерті в період вагітності — друга най-